

To nie jest kraj dla starych drzew? Konflikty społeczne wokół przyrody w Polsce jako konflikty o przestrzeń

Krzysztof Niedziałkowski

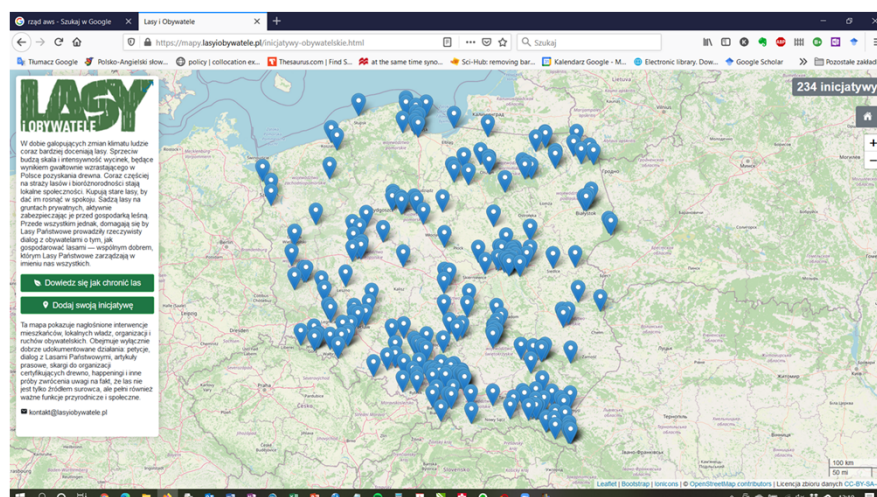
Instytut Filozofii i Socjologii PAN
Instytut Biologii Ssaków PAN

INSTYTUT FILOZOFII I SOCJOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Instytut Biologii Ssaków
Polskiej Akademii Nauk
Białowieża

Lasy w Polsce

Lesistość: 29,2%

Około 80% lasów należy do Skarbu Państwa, z czego około 96% jest zarządzanych przez PGL „Lasy Państwowe”, które łączą status administracji publicznej z quasi-przedsiębiorstwem.

Pytania:

- 1) Jakie jest tło społeczno-polityczne wybranych konfliktów wokół lasów?
- 2) Co decyduje o trwałości i liczbie konfliktów?

Plan wystąpienia:

- 1) Podstawy teoretyczne – instytucje i ich zmiana w czasie
- 2) Puszcza Białowieska i tworzenie parków narodowych
- 3) Certyfikacja FSC
- 4) Partycypacja społeczna w tworzeniu Planów Urządzenia Lasu
- 5) Wnioski

Environmental Governance (organizacja zarządzania środowiskiem)

- Procesy podejmowania decyzji dotyczących środowiska koordynujących zbiorowe działanie i rozwiązujących konflikty wokół środowiska (Young 1994; Paavola 2004)
- Ich wynikiem są układy instytucjonalne (np. polityki publiczne ochrony środowiska) określające reguły użytkowania zasobów środowiskowych (kto, jak, po co?) (Ostrom 1990, Pierson 2006)

Instytucje – reguły gry w społeczeństwie;
wytworzone społecznie ograniczenia kształtujące
interakcje międzyludzkie (North 1990)

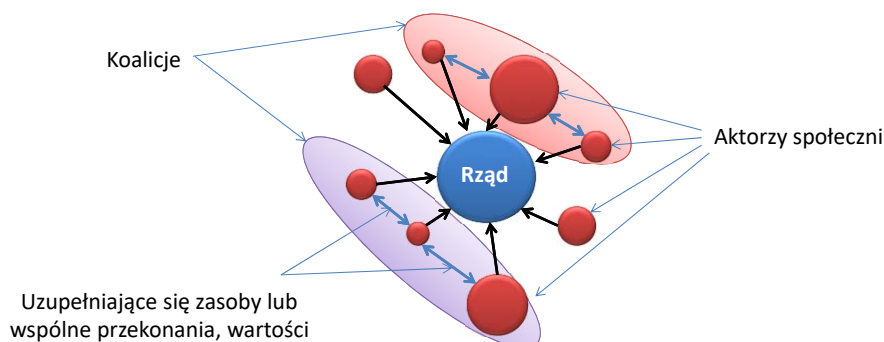
Instytucjonalizm historyczny (Steinmo et. al 1992; Hall 1993; Thelen 1999, Pierson 2004)

- skoncentrowany na tworzeniu, utrzymywaniu i adaptacji instytucji w dłuższym czasie (polityka jako film a nie jako migawka) oraz ich wpływie na zachowanie, interesy i wartości aktorów społecznych
- zależność od ścieżki (szlaku, ang. path dependancy) – wstępne wybory polityczne będą miały kluczowe znaczenie dla dalszego rozwoju polityki (Pierson 2000)
- Stabilność instytucji wiąże się z dominacją leżących u ich podstaw paradygmatów - światopoglądów, systemów przekonań i wartości określających cele instytucji i metody ich osiągania (Hall 1993)
- model zaburzonej równowagi (ang. punctuated equilibrium) stabilność instytucji jest zakłócana przez „wydarzenia krytyczne” mogące wywołać transformację instytucjonalną i ustanowić nową ścieżkę (Krasner 1988)

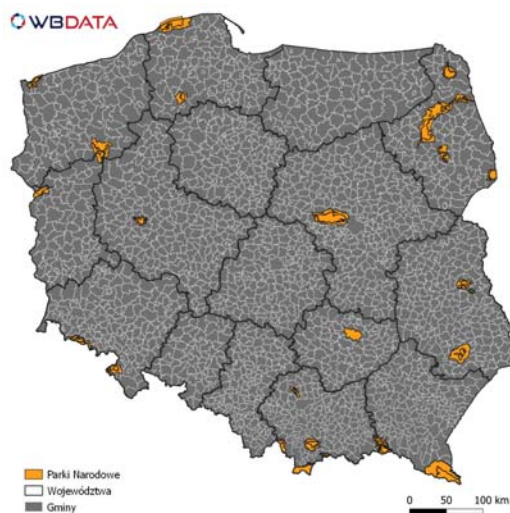
Tło teoretyczne:

Teoria sieci politycznych (Rhodes, 1990, Marsh and Rhodes, 1992)

Teoria koalicji przekonań (Sabatier 1998, Sabatier and Jenkins-Smith 1999)

Parki narodowe w Polsce (1% powierzchni kraju)

Nowe:

- Mazurski?
- Jurajski?
- Turnicki?

Źródło: <https://wbdata.pl/ile-jest-parkow-narodowych-w-polsce/>

„Park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe”

Art. 8. 1. i 2. Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.

Pracownicy Wigierskiego Parku Narodowego. Fot. J. Borejszo

Źródło: <http://www.wigry.org.pl/15lat/pracownicy.htm>

DOI: 10.1016/j.foreco.2018.06.037
 Forest Policy
 www.elsevier.com/locate/foreco
 Journal Pre-proof

Forest Policy
 Journal Pre-proof

Dlaczego leśnicy nie chcą rozszerzenia Białowieżskiego Parku Narodowego? Motywacja pracowników Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w perspektywie aktorów społecznych zaangażowanych w dyskusję wokół Puszczy Białowieżskiej
 Why do foresters oppose the enlargement of the Białowieża National Park? The motivation of the State Forest Holding employees as perceived by social actors engaged in the conflict over the Białowieża Forest

Krzysztof Niedziałkowski

Biological Conservation 204 (2018) 1084–11

Contents lists available at ScienceDirect
 Biological Conservation
 journal homepage: www.elsevier.com/locate/bioco

Between biodiversity conservation and sustainable forest management – A multidisciplinary assessment of the emblematic Białowieża Forest case
 M. Blicharska^{a,*}, P. Angielstra^a, L. Gieseler^a, J. Hiltunen^a, E. Hermanowicz^a, J. Holde^a, J.B. Jacobson^a, E. Jasiurkiewicz^a, A. Kozłowski^a, A. Kozłowski^a, G. Mikusiński^a, Z. Mysłak^a, F. Mohe^a, B. Mysłak^a, K. Niedziałkowski^a, M. Sotowa^a, K. Szewczyk^a, J. Szewczyk^a, G.M. Winder^a, Z. Witkowski^a, R. Zapła^a, G. Winiak^a

Conservation Biology

Comment

Effective mitigation of conservation conflicts and participatory governance: reflections on Kubon et al.

Krzysztof Niedziałkowski^{a,1,2}, Bogdan Jasiurkiewicz^a, Rafał Kowalczyk^a, Denis P.J. Kołczyński^a, Grzegorz Mikusiński^{a,3}, Nuriya Seva^a, Wiesław Walski^a, and Tomasz Wesołowski^a

WWW.FORESTBIOLOGY.ORG

Article 2(2018): 1

Park Narodowy Puszczy Białowieżskiej – ochrona przyrody i rozwój lokalnych społeczności

Tomasz Wesołowski^a, Jerry M. Gatowski^a, Bogdan Jasiurkiewicz^a, Rafał Kowalczyk^a, Krzysztof Niedziałkowski^a, Jakub Rak^a, Jan M. Wójcik^a

Land Use Policy 96 (2019) 104–108

Contents lists available at ScienceDirect
 Land Use Policy
 journal homepage: www.elsevier.com/locate/landusepol

Why is it difficult to enlarge a protected area? Ecosystem services perspective on the conflict around the extension of the Białowieża National Park in Poland

K. Niedziałkowski^a, M. Blicharska^{a,b,c}, G. Mikusiński^{a,d,e}, B. Jędrzejewska^a

^a Harnasiewicz Institute, Polish Academy of Sciences, ul. Białowieża 1, 17-230 Białowieża, Poland

^b Institute of Agricultural Sciences, Department of Forest Sciences and Silviculture, ul. 24-010, 24-100 Opatów, Poland

^c Institute of Agricultural Sciences, Department of Forest Sciences and Silviculture, ul. 24-010, 24-100 Opatów, Poland

^d Institute of Agricultural Sciences, Department of Forest Sciences and Silviculture, ul. 24-010, 24-100 Opatów, Poland

^e Institute of Agricultural Sciences, Department of Forest Sciences and Silviculture, ul. 24-010, 24-100 Opatów, Poland

Copyright © 2017 by the author(s). Published under license by the Elsevier Science Publishing Co., Inc. All rights reserved.
 This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).
<http://dx.doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.10.002>

Participation and Protected Areas Governance: the Impact of Changing Influence of Local Authorities on the Conservation of the Białowieża Primeval Forest, Poland

Krzysztof Niedziałkowski^{a,1,2}, Anna Pamiś^a, and Bogdan Jasiurkiewicz^a

Land Use Policy 97 (2019) 1084–11

Contents lists available at ScienceDirect
 Land Use Policy
 journal homepage: www.elsevier.com/locate/landusepol

Perceived importance of ecosystem services in the Białowieża Forest for local communities – Does proximity matter?

Grzegorz Mikusiński^{a,b,c,d}, Krzysztof Niedziałkowski^{a,d}

Połowanie Stanisława Augusta w 1784. (z Karcov 1903)

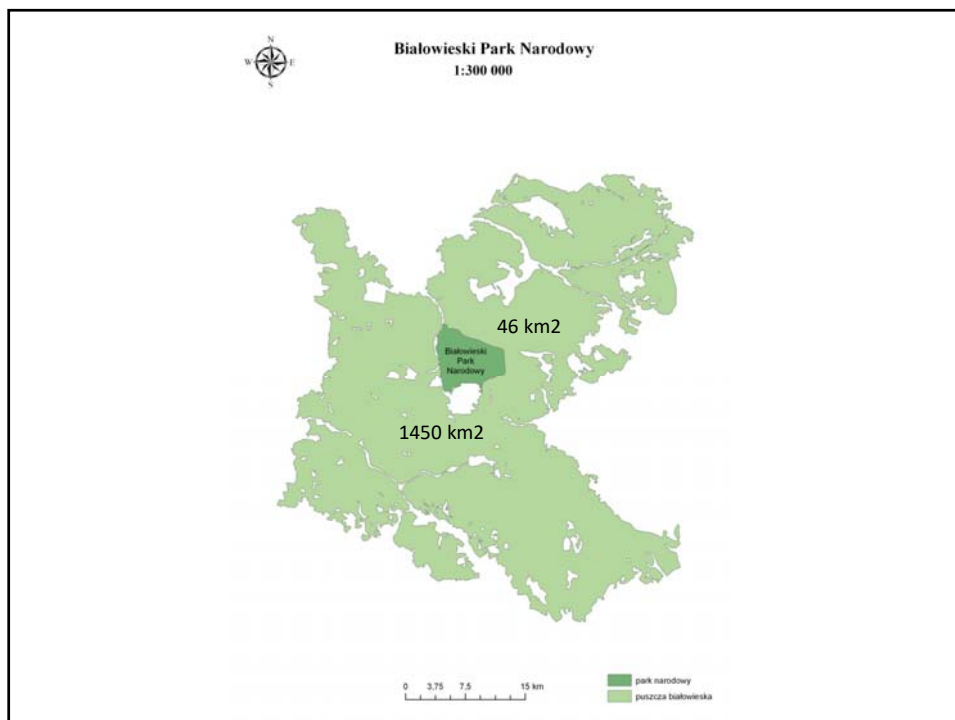

1915-1917 pozyskano 4,5 mln m3 drewna

WŁADYSŁAW SZAFER

PLAN UTWORZENIA REZERWATU LEŚNEGO W PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

- wartość naukowa (naturalne laboratorium)
- wartość krajobrazowa (turystyczna)
- wartość kulturowa (inspiracja)
- „Wobec tak olbrzymich wartości [ekonomicznych] , jakie zapewnia zubożałemu przez wojnę Państwu polskiemu eksploatacja gospodarcza Puszczy Białowieskiej, nie sposób wprost myśleć o utrzymaniu jej w całości jako nietykalnego rezerwatu leśnego” (Szafer, 1920, s. 11)

Historia konfliktu

1918-1939

- Po odzyskaniu niepodległości PB administrowana przez LP
- 1921 – utworzenie leśnictwa „Rezerwat” dla celów naukowych (rezerwat ściśły)
– 3% powierzchni PB

Pracownicy LP w Białowieży otwarcie przeciwstawiali się działaniom ochronnym w „Rezerwacie” uznając je za sprzeczne z dobrą praktyką leśną i podejmowali działania zmierzające do likwidacji obszaru chronionego

JÓZEF PACZOSKI
1864–1942

JAN JERZY KARPINSKI
1886–1965

Dyrektor A. Sym

Naczelnik St. Zaniewski

„Wyznaję szczerze, że rozpoczynając te starania [o utworzenie BPN] ani ja, ani nikt inny z moich kolegów nie przewidywaliśmy, że rozpoczynamy ciężką walkę, która miała trwać długie lata”

Władysław Szafer (1957, s. 471)

Gra toczyła się na poziomie lokalnym...

- W 1928 roku urzędowa lustracja przeprowadzona przez inspektora LP „Stwierdził on urzędowo, lecz fałszywie, że w rezerwacie panuje kornik, że jest wiele posuszu i w następstwie postawiła wniosek, że rezerwat należy skasować. Dyrektor LP Zaniewski wniosek ten skwapliwie zaakceptował” (Szafer 1957, s. 474).

- „Tak z dniem 31 lipca 1928 r. profesor Paczowski został z puszczy wyrzucony przez tryumfującą biurokrację LP” (ibid).

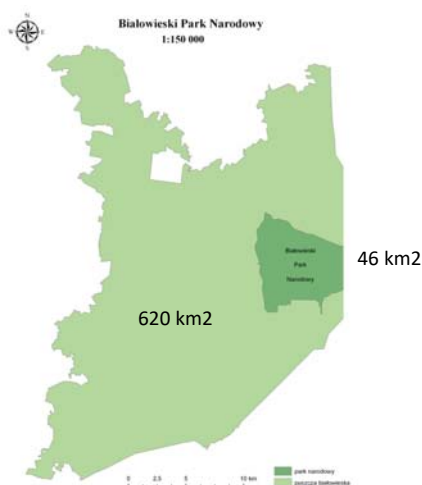
- „Mniej znane są (...) jego [prof. Karpińskiego] liczne cierpienia i ciosy, jakie zadawano mu w Białowieży tak długo i wytrwale, aż doprowadziły one i jego także do opuszczenia Parku Narodowego w Białowieży” (ibid).

i centralnym...

„Pod silnym naciskiem czynników naukowych, w październiku 1925 r. Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Publicznych przesłało wreszcie plan statutu Parku Narodowego lecz niestety zupełnie inny niż ten, jaki złożyliśmy. Zresztą okazało się niebawem, że zły plan statutu był celowo zły po to, aby uniemożliwić w ogóle utworzenie Parku Narodowego (...) Gdy wreszcie dostaliśmy go do opinii, okazało się, że jest on znowu nie do przyjęcia, gdyż o wszystkim w parku miał nadal decydować dyrektor LP (...)” (Szafer 1957, s. 473).

1945-1989

- Po wojnie próby likwidacji BPN ze strony LP ustały
- W 1947 rozporządzenie tworzące BPN na podstawie ustawy z 1934 r.

Polizacja wg. modelu sowieckiego i
akcja gospodarki wywołały nadmierne
nie drewna

N

Białowieża National Park

Białowieża

Poland USSR

Satellite image of the Białowieża Forest from 1961.
Source: United States Geological Survey (mod.)
[White spots are deforested areas]

- lata 1960. i 1970. – Dyskusje wokół Puszczy Białowieskiej dotyczą głównie metod, skali i struktury pozyskania drewna (Graniczny 1957, 1969, 1979)

1989-1996

Zwiększenie samodzielności finansowej nadleśnictw PB

Fot: Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot

Po 1989: Obie grupy wciąż są obecne...

Opinie

Czy należy tworzyć w Polsce nowe parki narodowe kosztem zasobów Lasów Państwowych?

NIE

*mgr inż. Andrzej Antczak,
starszy specjalista
ds. ochrony przyrody, edukacji,
praktycznej nauki zawodu
i kontaktów z mediami,
Nadleśnictwo Białowieża:*

TAK

*doc. dr hab. nauk leśnych
Bogumiła Jędrzejewska
Zakład Badania Ssaków
Polskiej Akademii Nauk
oraz Rada Naukowa Białowieckiego
Parku Narodowego:*

Źródło: Las Polski, Nr 22/2000, p. 8

... ale dochodzą dwie nowe grupy: NGOs...

Foto: Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot (J. Korbel)

...i lokalne społeczności (samorządy)

Foto: Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot (J. Korbel)

- **1996** – Rozszerzenie BNP o 100% (do 1/6 PB) po negocjacjach Ministerstwa z gminami (obszar, zasady wstępu, drewno dla mieszkańców, wsparcie finansowe w wysokości 9 milionów zł).

105,17 km²=
1/6 PB

1998 – Zakaz wycinki drzew ponad 100 letnich. Ministerstwo proponuje „Kontrakt dla Puszczy Białowieżskiej” - 30 milionów PLN wsparcia

2000 – Demonstracja przeciwników rozszerzenia BPN w Białowieży

Foto: Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot (J. Korbel)

PROT. Nadleśnictwo Hajnówka FONE NO. 1 3621460 Har. 10 000 1201141 Pa

DO MIESZKAŃCÓW ZIEMI HAJNOWSKIEJ

Poszerzenie BPN na obszar całej Puszczy Białowieskiej oznacza:

- Ograniczenie dostępu do miejscowego surowca drzewnego i drewna opałowego.
- Wzrost bezrobocia w wyniku upadku wielu małych i średnich zakładów drzewnych.
- Ograniczenie dochodów ze zbieractwa runa leśnego.
- Mały i bardzo wątpliwy wzrost dochodów z turystyki i w odległym czasie.
- Spadek atrakcyjności naszych terenów do inwestowania i tworzenia nowych miejsc pracy.
- Ograniczenie wolności dla mieszkańców poprzez zakazy poruszania się po Parku.
- Utratę perspektyw rozwojowych Ziemi Hajnowskiej.
- Postępujące ubóstwo naszej Ziemi.

Wyciąg z projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie poszerzenia Białowieskiego Parku Narodowego:

§ 4.

Na obszarze Parku ZABRANIA SIĘ:

- Polowania, wędkowania, chwytania, płoszenia i rąbania dziko żyjących zwierząt, zbierania poroży zwierząt, niszczenia nor i legowisk zwierzęcych, gniazd ptasich i wyłaniania jaj.
- Pozyskiwanie, niszczenie lub uszkodzenie drzew i innych roślin.
- Wysypywanie, zakopywanie i wylewanie odpadów lub innych nieczystości, innego zanieczyszczanie wód, gleby oraz powietrza.
- Zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i innych cieków wodnych.
- Wydobywanie skal, minerałów i torfu.
- Niszcząc gleby.
- Palenia tytoniu oraz palenia ognisk poza miejscami do tego wyznaczonymi.
- Stosowanie środków chemicznych w gospodarce rolnej, leśnej, sadowniczej i łowieckiej.
- Prowadzenia działalności handlowej poza miejscami do tego wyznaczonymi.
- Zbieranie dziko rosnących roślin albo ich części, w szczególności owoców i grzybów, poza miejscami do tego wyznaczonymi.
- Ruchu pojazdów poza drogami do tego wyznaczonymi, itp.

Projekt nowelizacji ustawy o ochronie przyrody zakłada dalsze ograniczenia dostępności mieszkańcom do Puszczy Białowieskiej objętej Białowieskim Parkiem Narodowym!

PO PUSZCZY OBJĘTEJ PARKIEM MOŻNA BĘDZIE CHODZIĆ PIESZO TYLKO DO WYZNACZONYCH MIEJSC!

ZBIÓR GRZYBÓW I RUNA LEŚNEGO BĘDZIE CAŁKOWICIE ZABRONIONY!

Czy możemy na takich warunkach zgodzić się na poszerzenie BPN?

PRZYŁĄCZ SIĘ DO PROTESTU!

Komitet Protestacyjny Ziemi Hajnowskiej

PROT. Nadleśnictwo Hajnówka FONE NO. 1 3621460 Har. 10 000 1201141 Pa

NA OBSZARZE PARKU ZABRANIA SIĘ:

- ✓ pozyskiwania drewna i roślin,
- ✓ stosowania środków chemicznych w rolnictwie,
- ✓ zbierania owoców i grzybów,
- ✓ polowania, wędkowania, zbierania poroży,
- ✓ prowadzenia działalności handlowej poza miejscami wyznaczonymi.

OGRAŃCZENIA NIE DOTYCZĄ:
prowadzenia badań naukowych za zgodą dyrektora Parku

MIESZKAŃCU ZIEMI HAJNOWSKIEJ

- Ogrzewasz mieszkanie drewnem?
- Stosujesz nawozy sztuczne w swoim gospodarstwie?
- Jesteś amatorem polowania, wędkowania lub grzybobrania?
- Dorabiasz do skromnej renty zbieraniem ziół i jagód?
- Checesz inwestować w działalność produkcyjną w pobliżu Puszczy? Może nawet w stolarstwo?

Jeżeli na któreś z tych pytań odpowiedziałeś twierdząco, możesz:

- Uciec jak najdalej stąd.
- Zostać naukowcem.
- Pozostać na ziemi przodków i walczyć o swoje prawa!

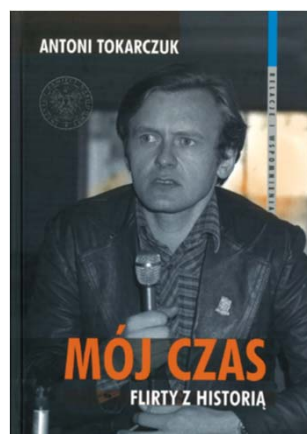
Weź udział w proteście przeciwko poszerzeniu Parku!

Komitet Protestacyjny Ziemi Hajnowskiej

„Nie miałem większych problemów z ustaleniem, kto i dlaczego storpedował plany zwiększenia ochrony Puszczy Białowieskiej. Przypisywanie tego inicjatywie prawostawnej mniejszości białoruskiej się nie potwierdziło (...).

Stało się jasne, że wątek białoruski miał być zasłoną dymną i odwróceniem uwagi od kroków podjętych nieoficjalnie przez kierownictwo Lasów Państwowych. Jajami rzucali wyznaczeni uczniowie technikum leśnego. (...) Nadleśnictwo Hajnówka koordynowało akcję, jego pracownicy rozsyłali ulotkę wzywającą do udziału w proteście i informowali, gdzie i kiedy trzeba się zjawić. (...) Przejęcie przez BPN całej puszczy (...) było podrzuceniem im niemilego prezentu: liczna grupa pracowników zatrudnionych w Lasach stałaby się pracownikami BPN (...) - jak opowiadali mi sami leśnicy - ich zarobki byłyby wtedy nawet o połowę mniejsze. Postanowili więc, nie przyznając się, o co chodzi, wziąć sprawy w swoje ręce. W ręce uzbrojone w jaja”.

(Tokarczuk 2017, s. 399)

Przekonania/wartości

1) Wizja przyrody i pracy leśnika

Zgodnie z tą wizją, las powinien być kształtowany przez leśnika, żeby osiągnąć preferowane przez niego cechy estetyczne i użytkowe - las urozmaicony gatunkowo, zgodny z siedliskiem, z licznie występującymi, intensywnie rosnącymi, okazałymi drzewami pożądanych gatunków, takich jak dąb i jesion oraz sosna i świerk

„Leśnicy dysponują większymi środkami [niż BPN], mają większe możliwości techniczne i oni powinni zajmować się przekształcaniem Puszczy do stanu naturalnego. Pozostawienie Puszczy samej sobie doprowadzi do jej zagłady”, mgr inż. Zygmunt Rozwałka, były zastępca dyrektora generalnego LP

„Gdybyśmy na przykład nie walczyli z kornikiem, gdybyśmy zostawili to wszystko samopas, to by wszystko się zmarnowało. Drewno by obumierało, zrobiłby się taki kurczę park... Ta puszcza zupełnie inaczej by wyglądała” – wywiad, leśnik

„Marnuje się tyle drewna i te stare drzewa nie pozwalają młodym wyrosnąć” - wywiad, leśnik

2) Znaczenie gospodarki leśnej dla lokalnych społeczności

„Ludzie dzięki temu [gospodarce leśnej] będą mieli na własne utrzymanie, a tak [po poszerzeniu BPN] pewne źródło już ucieknie. Nie będą mieli źródła zaopatrzenia się w opał. (...) te wszystkie wioski opalają mieszkania drewnem. (...) A tak, skąd oni to wezmą? Będą palić słomą?” (leśnik, 19/2010)

3) Działanie zgodne z prawem

„My realizujemy prawo w tej chwili. Czyli mamy ustawę o lasach, mamy realizować plan urzędzenia lasu i [jeżeli] ktoś mówi, że my wycinamy, eksploatujemy puszcę, no to można skomentować to [tak], że my realizujemy plan” (leśnik, 16);

4) Obawa przed pogorszeniem warunków pracy

„Każdy się obawia o swoją pracę... Bo to jest jakby (...) niepewność, prawda? No będę pracował w parku, ale każdy z nas myśli, no będę, ale na jakim stanowisku? Czy ja będę miał więcej pieniędzy, czy mniej?” (leśnik, 21)

„generalnie nie wiem, czym się parkowcy zajmują, jakie mają obowiązki. Jak ludzie mówią, to zbijanie bąków” (19/2010).

5) Kwestie prestiżu

„Po pierwsze, może i najważniejsze jest to sprawa honoru. (...) Przecież nie może taki dyletant [członek NGO], który jakieś tam byle (...) studium resocjalizacyjne ma skończone, dyktować warunków, który nie ma pojęcia o niczym, prawda? Przecież (...) tą puszcza zarządza około 150 osób. Z tego z połowa pewnie ma wyższe wykształcenie. Dyskredytować ich pracę wyniesioną ze szkół, z uczelni, w taki sposób. To budzi bunt. To budzi bunt. (...) Jest to sprawa godności zawodowej” (leśnik, 16)

„To jest sprawa takiego prestiżu. To też przez lata się tak tworzyło: my i oni – przyrodnicy i leśnicy. [Znany naukowiec leśny] wszystko by zrobił, żeby to leśnicy zajmowali się ochroną przyrody. I on wymuszał na leśnikach różne działania na rzecz ochrony przyrody. Tylko wara, żeby to robił ktoś spoza leśników w lasach! To już nie daj Bóg, to jest wróg. Żeby jakiś tam biolog (...) się pałętał po Lasach Państwowych. Nie! To leśnik ma chronić przyrodę. (...) Tylko broń Boże jakiejś formalnej struktury (...) poza LP” (urzędnik rządowy, 11).

6) Konkurencja o przestrzeń z parkami narodowymi

„LP nigdy nie były takie entuzjastyczne do powiększania parków narodowych, powiększania Białowieży [BPN]. No bo dla nich to było z kolei uszczuplenie (...) majątku. No bo to już wychodzi [z zasobu] i już kto inny [tym zarządza]” (polityk, 12)

„Każdy hektar oddany przez LP w granice parków narodowych, to oni tak się czują, jakby im kawałek serca wyrwano” (urzędnik rządowy, 11).

„To dlaczego wyście się tak upierali [przeciwko powiększeniu BPN]? A, bo w tym czasie to była taka parkomania. Bo tutaj niejaki [imię i nazwisko znanego działacza na rzecz ochrony przyrody] chciał zrobić park narodowy w Puszczy Knyszyńskiej, w Puszczy Piskiej, gdzieś w Puszczy Boreckiej, to myślę damy im tutaj wolną rękę na początek to wtedy już same parki będą w województwie białostockim” (leśnik, 24, relacja z rozmowy z RDLP w Białymstoku).

2000 – wprowadzenie wymogu zgody samorządów na tworzenie i powiększanie parków narodowych

Posiedzenie Sejmu 3 kadencja, 86 posiedzenie, 2 dzień (14.09.2000):

Posel **Bogdan Pęk**: „Muszę również powiedzieć, że niedawno wreszcie, i z ogromną przyjemnością, miałem okazję zwiedzić **kompleks białowiecki**. Poświęciłem dwa dni na zwiedzenie tego kompleksu, oprowadzany przez fachowców, i muszę powiedzieć, że nie wolno wylewać przysłowiowego dziecka z kąpielą (...), Gospodarka leśna zresztą prowadzona jest tam wzorowo, z zachowaniem pomników przyrody wszędzie tam, gdzie jest to możliwe. Myślę, że ten przykład wskazuje, że można chronić przyrodę, jednocześnie pozwalając ludziom żyć”.

„Ja, no trochę naiwnie sądziłem, że może, że wystarczy podjąć jakąś tam decyzję polityczną, że to chcemy mieć większy obszar puszczy chronionej (...) [Przekonał mnie do zmiany zdania] cały przebieg spotkania, przede wszystkim no głosy tych przedsiębiorców, mieszkańców, samorządowców (...) [Potem] Leśnicy pokazywali nam te różne stanowiska: tutaj, te korniki prawda, a tam gdzie obszar, gdzie odtwarzają jakby stan zadrzewienia wcześniejszy, i udowadniali, że można to robić, tak? Ale przy objaśnieniach, przy dokumentowaniu tego no to tam pokazywano nam, że Lasy Państwowe też są w stanie chronić takie obszary leśne jakim jest Puszcza Białowiecka” – wywiad polityk

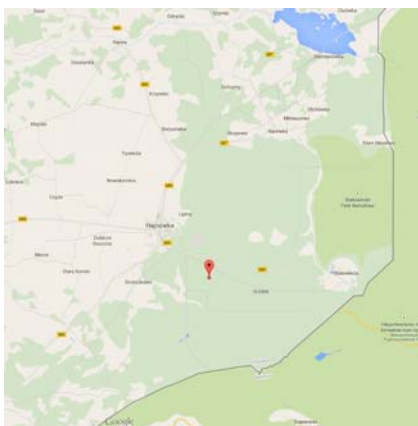
„Ja myślę, że bardziej tutaj większy wpływ miało lobby leśne [na zmianę prawa wprowadzającą weto samorządowe] niż lobby samorządowe (...). To się stało chyba w czasach, kiedy lobby leśne było dość mocne w Sejmie i wydaje mi się, że to przede wszystkim tym kanałem to zostało przeprowadzone” – Wywiad samorządowiec

Włodzimierz Cimoszewicz podczas polowania w Nadl. Hajnówka w 2001.
Źródło: Wprost, 20.03.2011

„Przyroda była dla mnie zawsze ważna. Kiedy zacząłem częściej odwiedzać Puszcę Białowieską, spotykać się z mieszkającymi tu ludźmi i chodzić do lasu z leśnikami – moimi pierwszymi nauczycielami Lasu, szybko stałem się jej miłośnikiem” (Cimoszewicz, 2002)

Od **2001 r.** Włodzimierz Cimoszewicz dzierżawił leśniczówkę w Puszczy

Przegląd Prawosławny, listopad 2002, wywiad z MSZ **Włodzimierzem Cimoszewiczem**:

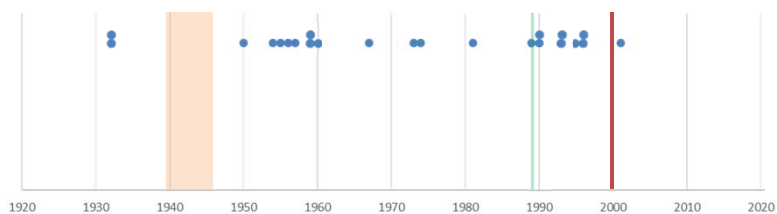
„Dodam, że z półtora roku temu, nie ukrywam - także z moim udziałem, Sejm znówelizował ustawę o ochronie środowiska. Stwierdza ona teraz, że tworzenie nowych parków lub poszerzanie istniejących wymaga zgody samorządu terytorialnego(....). Słyszałem, że pojawił się pomysł, by zlikwidować to ustawowe sformułowanie. Sprawdzę. Będę robił wszystko, by zostało tak jak teraz”.

Koalicje przekonań

Koalicja przeciwko poszerzeniu BPN	Koalicja za poszerzeniem BPN
Istnieje pożądany kształt lasu, który można osiągnąć poprzez interwencję człowieka	Kształt lasu nie ma znaczenia jeśli jest wynikiem naturalnych procesów
PB powinna być chroniona przez leśnika	PB powinna być chroniona przed leśnikiem
Las powinien służyć człowiekowi jako źródło drewna, owoców leśnych, miejsce do rekreacji	Las służy człowiekowi jako punkt odniesienia dla innych lasów, obiekt naukowy, obiekt ważny dla duchowości człowieka, jako miejsce rekreacji
Poszerzenie BPN doprowadzi do zapaści gospodarczej regionu	Poszerzenie BPN jest pomoże rozwiązać problemy gospodarcze regionu
Powiększony BPN będzie zamknięty dla ludzi	Powiększony BPN będzie otwarty dla ludzi

„Chcemy chronić PB!”

Tworzenie parków narodowych w Polsce

Fot. Greenpeace,
Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot

Forest Policy and Economics 97 (2018) 180–188

Contents lists available at ScienceDirect

Forest Policy and Economics

journal homepage: www.elsevier.com/locate/forpol

Governance and legitimacy of the Forest Stewardship Council certification in the national contexts – A comparative study of Belarus and Poland

Krzysztof Niedziałkowski^{a,b,*}, Anton Shkaruba^{c,d}

^a Institute of Philosophy and Sociology, Polish Academy of Sciences, Poland

^b Mammal Research Institute, Polish Academy of Sciences, Poland

^c Estonian University of Life Sciences, Tartu, Estonia

^d Erdo RITE, Rijswijk, the Netherlands

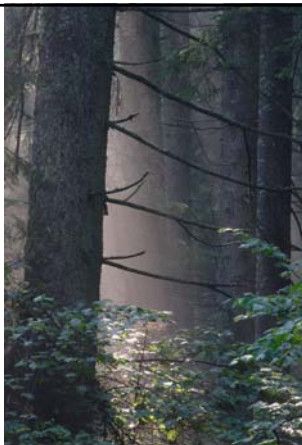
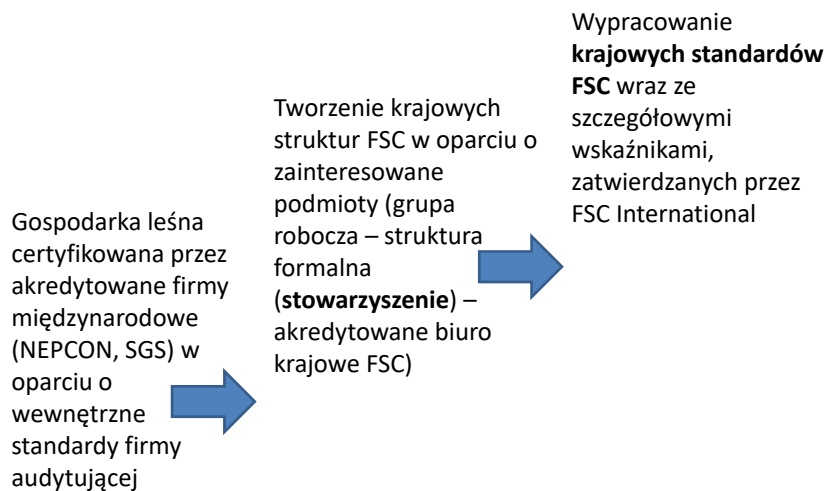

- Najważniejszy globalny standard prowadzenia gospodarki leśnej utworzony z inicjatywy ekologicznych organizacji pozarządowych (głównie WWF) (Cashore et al. 2007)
- Zakłada zrównoważony, partycypacyjny i sprawiedliwy społecznie sposób użytkowania lasów (Pattberg, 2005)
- Przykład przechodzenia od „government” do „governance”: sieciowość, brak hierarchiczności, dobrowolność, zachęty rynkowe

- Struktura zarządzania FSC obejmuje trzy izby z równymi prawami głosu – środowiskową (NGOs), społeczną (np. związki zawodowe) i ekonomiczną (biznes). Z założenia ma to sprzyjać budowaniu dialogu pomiędzy zarządcami lasów, biznesem, lokalnymi społecznościami i organizacjami pozarządowymi (Tulaeva, 2013)
- FSC jest jednocześnie areną, na której negocjuje się wpływ na sposób zarządzania zasobami leśnymi (Bernstein & Cashore, 2007)

Certyfikacja i wdrażanie FSC na poziomie krajowym

Fot. P. Fabijański

- Certyfikacja w Polsce rozpoczęła się w 1996 roku, grupa robocza powstała w 1999 roku a biuro krajowe FSC w 2001;
- Proces toczył się bez udziału Ministerstwa Środowiska, a o przystąpieniu do certyfikacji decydowali dyrektorzy RDLP;
 - Powody certyfikacji: presja odbiorców (producenci mebli i papieru, importerzy drewna); ograniczenie ryzyka rynkowego; sposób na udowodnienie przyjaznego przyrodzie sposobu gospodarowania lasami; odpowiedź na próby reprivatyzacji w latach 1990-tych (Gwiadowicz, 2001; Paschalis-Jakubowicz, 2006; Siry, 2003). Uznawano, że nie będzie żadnych przeszkód w certyfikacji.
 - Dla NGOs wprowadzanie FSC było sposobem na wzmocnienie niewystarczającej ochrony procesów przyrodniczych w lasach o wysokich wartościach przyrodniczych (HCVF) oraz wzmocnienie pozycji aktorów społecznych w podejmowaniu decyzji na temat lasów.

Fot. P. Fabijański

Konflikty:

- Puszcza Białowieska, RDLP w Krośnie (Bieszczady, Pogórze Przemyskie): NGOs podnosiły, że gospodarka jest niezgodna z FSC, LP nie przyjmowały tych argumentów powołując się na zgodność swoich działań z prawem
- Leśnicy nie zgadzali się na wprowadzanie wymogów wykraczających ich zdaniem poza obowiązujące przepisy - stosowanie pestycydów; zakaz wycinek na terenach podmokłych; powierzchnia zrębów, wymóg wyznaczania powierzchni ekosystemów referencyjnych obejmujących 5% powierzchni jednostki, gdzie nie pozyskuje się drewna, wymagane przez projekty standardów 2005, 2008 i 2009 roku
- Zdaniem niektórych organizacji pozarządowych wprowadzenie FSC obniżyło standardy ochrony przyrody w niektórych RDLP (Jabłoński, 2015).
- „Kto ma być certyfikowany przez kogo?” FSC postrzegana przez kręgi leśne jako potencjalna groźba zmiany polityki leśnej przez „radikalne” NGOs (Paschalis-Jakubowicz, 2006).

Od 2003 LP rozmiągają standard PEFC. Przez NGOs system ten jest postrzegany jako stworzony „przez leśników i dla leśników” (Butorza, 2004).

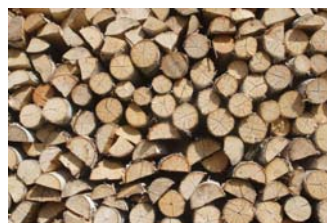

“(…) udało się uniknąć poważnych konfliktów [przy wdrażaniu FSC], co najmniej łagodząc siłę ataków na leśnictwo i leśników, które miały miejsce w ciągu ostatnich piętnastu lat.

„Certyfikacja była zaproponowana jako system łączący a nie dzielący, jako rozwiązanie, które może być łatwo zaakceptowane zarówno przez producentów, jak i przez odbiorców drewna. Tymczasem w Polsce (...) rozpoczęła się bardziej zintensyfikowana operacja zewnętrznych sił na lasy i leśnictwo (...)”.

„Silna presja NGOs doprowadziła do konfliktów społecznych, szczególnie na poziomie lokalnym. Opinie prezentowane w mediach podkopywały zarówno cele zarządzania lasami, jak i naukowe podstawy leśnictwa”.

„Bez wątpienia jednym z głównych problemów jakie stało przed leśnictwem było poczucie krzywdy i urażonej dumy zawodowej leśników, którzy, przekonani o swoich wysokich kwalifikacjach i dobrym zarządzaniu lasami (...), zapewniwszy sobie pozycję zawodową i społeczną, stali się nagle przedmiotem krytyki ze strony różnych grup pozarządowych (...) i zmuszeni do weryfikacji swojej profesjonalnej i praktycznej wiedzy”.

Fot. P. Fabijański

Paschalis-Jakubowicz, 2006, s. 253-257

Napięcia przełożyły się na układ sił w FSC Polska:

- w 2012 roku zaszły zmiany w zarządzie FSC Polska na niekorzyść NGOs – nowy zarząd przygotował projekt krajowego standardu FSC bez wymogu 5% powierzchni referencyjnych. Projekt został w 2014 roku zatwierdzony przez FSC IC
- Zdaniem NGOs było to wynikiem celowego przejęcia Izby Przyrodniczej przez dobrze dofinansowane organizacje reprezentujące interesy leśników – w 2014 do Izby włączono 16 takich organizacji (np. Ruch Obrony Lasów Polskich, PZŁ, Polskie Towarzystwo Leśne). W proteście część organizacji ekologicznych opuściła FSC Polska
- W 2015 roku FSC IC odebrało akredytację FSC Polska i podjęło decyzję o rewizji polskiego standardu.
- Rewizja rozpoczęła się w 2018 roku i trwa do dziś.

2009

Zasady, Kryteria i Wskaźniki Dobrej Gospodarki Leśnej w Polsce

Dokument standardów obowiązujących w
certyfikacji obszarów leśnych w systemie
Forest Stewardship Council w Polsce

Październik 2009

Strona 1

2013

Forest Stewardship Council®
FSC® Polska

KRAJOWY STANDARD GOSPODARKI LEŚNEJ FSC® W POLSCE
FSC-STD-POL-01-01-2013 PL

Wszystkie prawa zastrzeżone. FSC® F000201

Partycypacja w zarządzaniu lasami

Partycypacja w zarządzaniu lasami

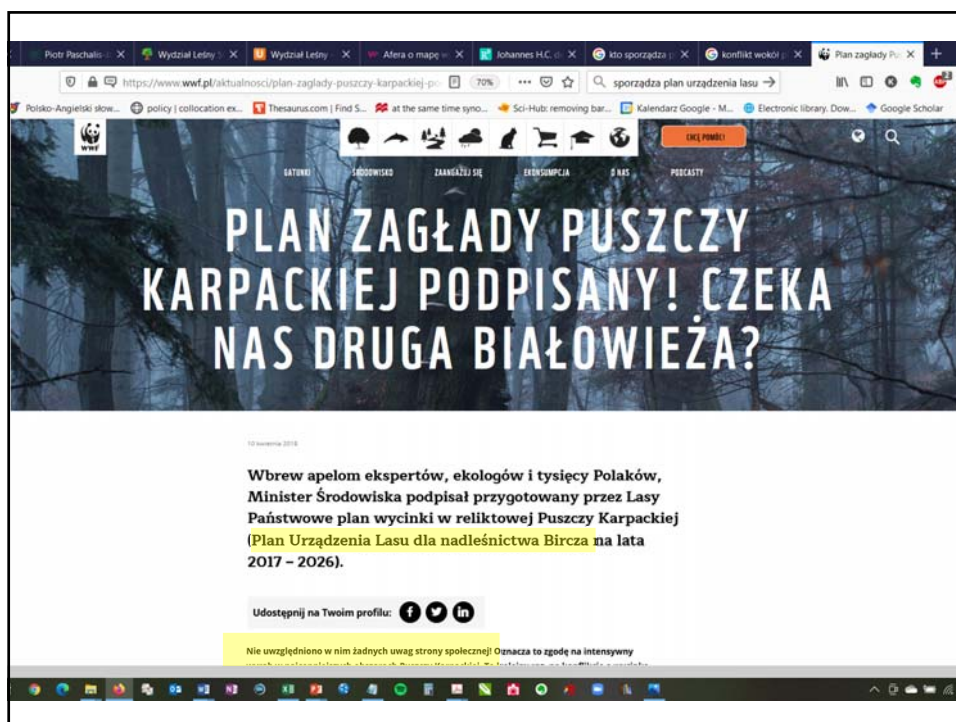

EUROPEAN FOREST
INSTITUTE

Badania porównawcze dot. 12 państw europejskich
Dane wtórne (przegląd publikacji naukowej, „szarej” literatury, artykułów w prasie specjalistycznej i popularnej)

W ciągu ostatnich 30 lat prawne możliwości udziału w tworzeniu Planów Urządzenia Lasów (PUL-i) znacząco wzrosły. Jednocześnie istnieje szereg przeszkód utrudniających wprowadzanie partycypacji społecznej, która ma charakter fasadowy (Jaszcak i Wajchman-Świtalska, 2014; Kopańska, 2011) :

- 1) Leśnicy niechętnie włączają inne grupy w proces planowania. Ich zdaniem przedstawiciele społeczeństwa zbyt mało wiedzą o lasach i leśnictwie, żeby konstruktywnie włączyć się w planowanie gospodarki leśnej. Leśnicy znają się na lesie i zarządzają nimi we właściwy sposób.
- 2) Leśnicy nie posiadają umiejętności potrzebnych do przeprowadzenia konstruktywnego procesu partycypacyjnego.
- 3) Dokumenty planistyczne są sporządzone z wykorzystaniem trudnego, technicznego języka, co zniechęca do udziału w dyskusji.
- 4) Hierarchiczna i scentralizowana struktura LP powoduje, że nadleśnictwa nie są elastyczne w kształtowaniu celów zarządzania na swoim terenie i reagowania na sugestie ze strony lokalnych społeczności i NGOs. Leśnicy preferują również rozwiązania maksymalizujące pozyskanie drewna kosztem innych funkcji lasów, preferowanych przez lokalnych mieszkańców.

EUROPEAN FOREST
INSTITUTE

Zdaniem przedstawicieli organizacji pozarządowych (Pawlaczyk, Bogdan i Grzegorz, 2016):

1. uwagi do PUL-i ze strony społecznej są w znikomym stopniu uwzględniane przez LP zwłaszcza jeżeli dotyczą modyfikacji praktyki leśnej w celu lepszej ochrony przyrody;
2. szczegółowe uwagi podparte badaniami naukowymi są często ignorowane i pozostawiane bez odpowiedzi lub pomijane przy podsumowaniu procesu partycypacyjnego;
3. decyzja Ministra zatwierdzająca PUL nie jest uważana za decyzję administracyjną, co uniemożliwia organizacjom pozarządowym włączenie się w postępowanie i doprowadzenie do kontroli procesu tworzenia PUL-i przez sąd administracyjny.

Wnioski 1/2

Fot. P. Fabijański

Obszary leśne pełnią szereg funkcji (ekonomiczną, naukową, kulturową, rekreacyjną), które są w różnym stopniu preferowane przez różne grupy interesariuszy i przekładają się na spory o sposób wykorzystania przestrzeni leśnej. Tradycyjnie w polu polityki leśnej dominowała funkcja ekonomiczna oraz główna organizacja ją realizująca – Lasy Państwowe.

Puszcza Białowieska była pierwszym po 1918 roku obszarem, w którym doszło do sporu pomiędzy grupami aktorów społecznych o cele i metody gospodarowania obszarem chronionym. Na dynamikę sporu miały wpływ krytyczne wydarzenia społeczno-polityczne – II wojna światowa oraz przemiany po 1989 roku.

Kluczową zmianą po 1989 roku było wytworzenie się nieformalnej koalicji pomiędzy naukowcami a ekologicznymi organizacjami pozarządowymi, która wywierała skuteczną presję na rządzących w celu podwyższenia ochrony puszczy oraz utworzenia nowych obszarów chronionych. Spotkało się to z negatywną reakcją ze strony LP, które uznały to za zagrożenie dla swojej pozycji oraz za uderzenie w interesy ekonomiczne i prestiż zawodowy leśników. Leśnicy nie uznawali przedstawicieli społeczeństwa za uprawnionych do współdecydowania o zarządzaniu lasami.

Wnioski 2/2

Fot. P. Fabijański

Zgodnie z ustawą o lasach z 1991 roku, trwale zrównoważona gospodarka leśna ma na celu zapewnienie ochronnych, ekonomicznych i socjalnych funkcji lasów. Jednak istniejące uregulowania prawne oraz uwarunkowania społeczno-polityczne zarządzania lasami, w tym silna ekonomiczna i polityczna pozycja PGL Lasy Państwowe powodują, że o tym czy i w jakich proporcjach są realizowane te funkcje decydują głównie leśnicy. Inicjatywy zmierzające do wypracowania kompromisów (FSC) nie przynoszą zakładanych skutków społecznych i przeradzają się w kolejną arenę sporu o przestrzeń.

Brak elastyczności LP na oddolne sygnały społeczne i brak kompromisowych rozwiązań satysfakcjonujących strony sporów powoduje, że konflikty się zaogniają. W coraz większym stopniu zagraża to legitymacji społecznej gospodarki leśnej i LP. W przypadku zmian społeczno-politycznych może to zachwiać stabilnością funkcjonowania tej organizacji.

Dziękuję za uwagę

Photo: P. Fabijanski